

אזהרה. הלכות ברכות פ"ו פ"ו

ולא יהיה לו אלא שיהיה כהן... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

מקום המזבח ויהיה כהן... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

אע"פ שלא נאמר... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

אע"פ שלא נאמר... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

פרק שביעי

א. מנהגות רבות הנהגו הכהני ישראל בסעודה וכו'.

הנהגות רבות הנהגו הכהני ישראל בסעודה וכו'. ויהיה כהן... ויהיה כהן...

ב. בעל הבית וכו'.

בעל הבית וכו'. ויהיה כהן... ויהיה כהן...

לחם טענה

לחם טענה. ויהיה כהן... ויהיה כהן...

מגדל עין

מגדל עין. ויהיה כהן... ויהיה כהן...

הנהגות מיוחדות

הנהגות מיוחדות. ויהיה כהן... ויהיה כהן...

ידים יוקף ויבטח יוקף... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

ויהיה כהן... ויהיה כהן... ויהיה כהן...

חידושי הרשב"א

על הש"ס

לרבינו שלמה בן אברהם בן אדרת

יו"ל על-פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
עם הערות והארות ציונים ומראה מקומות

על-ידי

"מכון אור"

מכון להוצאת ספרי ראשונים

ירושלים

ירושלים, תש"מ

גלוסקין, פרוסה של גלוסקין ושלמה של בעל הבית מברך על שלמה של בעל הבית, פת חטין ופת שעורין מברך על פת חטין, פרוסה של חטין ושלמה של שעורים מברך על פרוסה של חטים, פת כוסמין ופת שעורין מברך על של שעורים, והלא כוסמין יפין מן השעורים אלא שהשעורים ממין ז' ואין הכוסמין ממין ז'³, ואיתא נמי הכי בירושלמי דגרסינן עלה בירושלמי [סוף ה"א] רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא דרבי יודה היא, דרבי יודה אמר אם יש ביניהם ממין ז' עליו הוא מברך ברישא⁴.

עוד בירושלמי פת טמאה ופת טהורה ר' חייא בר בא אומר על הטהורה, פת נקייה טמאה ופת קיבר טהורה ר' חייא בר אדא בשם רבי אחא אומר על איזה מהן שירצה.

מניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע. פרש"י ז"ל בוצע או משתיהן או משלמה. וי"מ ג"כ בהא דאמרינן הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע שבוצע מן השלמה, ויש מי שפירש ובוצע מן הפרוסה ועליה הוא מברך המוציא ועל אכילת מצה משום דלחם עוני כתיב ואתא וגרעא לפלאגא דהדא וזה עיקר. ולעיקר הא דהכל מודים בפסח יש מן הגאונים ז"ל שפירשוהו אעיקר שמעתא דר"ה ור"י כלומר בשהביאו לפניהם פתיתין ושלמין הא אם הביאו כלן שלמים טפי עדיף ומברכין על שלמים. ולזה הפירוש הסכים יותר ר"ה גאון ז"ל וגם הוא ז"ל כתב בשם אחרים ז"ל דלאו מהמת שמעתא דר"ה ור"י אייתיא לה הכא ולא תליא בפלוגתיהו כלל אלא משום לחם עוני דלא ליבצע אתרתי כשאר שבתות וי"ט, ומשום דאתא לחם עוני וגרעא לפלאגא דהדא, וכן עמא דבר.

76 רבי זירא פניע⁵ אכוליה שירותיה. פירש רש"י ז"ל פרוסה גדולה שיהא די לו לכולה סעודה.

ואינו מחזור בעיני חדא דלא הוה ליה למימר אכולה שירותא אלא בצע כולה שירותיה, ועוד דא"כ היכי פריך מחזי כרעבתנותא אדרבה היינו עין יפה דעלה אמרו בע"ה בוצע. ועוד דבר הלמד מענינו הוא דאמר ר' חייא צריך לבצוע על שתי ככרות אלא ודאי⁶ [הכי פירושו בצע על כל הככרות המונחות לפניו לאכול והא] מחזי כרעבתנותא⁷, והיינו נמי דאמר רב אשי בתר הכין⁸ כי הוינן ביה רב כהנא הוה שקיל חרתי ובצע חדא, וכן פירש רב האי גאון ז"ל, וז"ל אי מברך איגיש בשבתא אתרתי ובצע חדא כרב כהנא שפיר דמי, ואי בצע להו לתרווייהו אפילו לכולה שירותיה כרבי זירא שפיר דמי⁹.

[מ, א] מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא, אמר רב נחמן בר יצחק רבי יהודה היא. וקיי"ל כותיה מדסתם לן תנא כותיה והרמב"ם ז"ל [פ"ד ביכורים ה"ב] פסק כרבנן.

[מ, ב] ורבי יוחנן אמר אפילו פת זיין. וקיי"ל כר' יוחנן דהלכתא כותיה לגביה רב הונא, ובפלוגתא דר"מ ורבי יוסי נמי קיי"ל כר"מ, חדא דפשטה דר"מ אתיא כר' יוחנן, ועוד דבהדיא פסקו הלכה כר"מ בירושלמי דגרסינן התם [ה"ב] רבי יעקב בר אחא בשם שמואל הלכה כר"מ.

והא בעינן ג' ברכות, מאי יצא דקאמר רב יצא ירי ברכה ראשונה, וקמ"ל דאע"ג דלא אמרה כי דיכי דתקינן לה רבנן יצא. ומינה שמעינן דאין נוסח הברכות מעכב כל זמן שהוא שומר את המטבע כלומר שלא יעשה מן הקצר ארוך ומן הארוך קצר. וכבר כתבתי בפ"ק [יא, א ד"ה אחת] דמטבע ארוך הוא שפותח וחותם וקצר שפותח ואינו חותם או שהותם ואינו פותח ואינה ברכה סמוכה להברתה, ואם היה משנה

והיינו דאמר וכו', וברשב"ץ ובב"י ס' רע"ד הגי' כבנדפס. וכעין זה כתב רבינו שבת קין, א ד"ה רבי זירא. 7 עיין משה"ק בצל"ח. 8 בגמ' דברי רב אשי הם לפני ר"ז בצע ועיין דק"ס אות ס. 9 עיין מעשה רב הל' שבת ס' קכג. [מ, א] 1 עיין רשב"ץ, כ"מ פ"ה ברכות ה"י, שאגת אריה ס' כג, ומה שהאריך בדבריו בברכ"י ס' ר"י ס"ק ד.

אולם עיקר הדברים צ"ע דהלכה כבתראי נאמר רק מאביי ורבא כמבואר ברא"ש בכ"מ. [ועיין תוס' לט, ב, ד"ה מברך]. 2 כן הוא ברשב"ץ. ואפשר דיש להוסיף לפניכ „שלמה של גלוסקין ושלמה של בעל הבית מברך על שלמה של גלוסקין", כגירסת הרמב"ן. 3 עיין ט"ז ס' קסח, ד', ומג"א נ. 4 עיין במש"כ לקמן מא, א, ד"ה ולענין פסק. 5 בגמ': הוה בצע. 6 בכת"י הגי' (ר"ת) [ר"ז] בצע שתיהן

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת שבת

יר"ל על-פי כת"י ודפוסים ראשונים,
בצירוף מבואות, ציוני מקורות,
מקבילות, הערות ובאורים

מ א ת

הרב יאיר ברונר

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

מצילין מיה"כ לשבת אבל לא משבת ליה"כ.
מדקאמר אבל לא משבת ליה"כ, ולא אמר ולא
מיה"כ למוצאי יה"כ, ש"מ דמצילין⁵⁵. והכין
נמי אית' בהדיא בירושלמי⁵⁶. דגרסינן התם
ביה"כ מה אית לך, על דעתין דרבנן לא יציל
כלום. כל עמא מודו שמצילין מזון סעודה אחת
מפני הסכנה. וגרסי' תו התם מצילין לחולה
ולזקן⁵⁷ כבינוני ולרעבתן כבינוני⁵⁸.

והא תנא דבי שמואל⁵⁹ כל מלאכת עבודה
לא תעשו יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת. איכא
למידק מאי קא מייתי מיום טוב לשבת, בי"ט
שאני דכתיב ביה מלאכת עבודה. אבל בשבת
דכתיב⁶⁰ לא תעשה כל מלאכה, הכל בכלל
איסור. ועל כן פירש רבי שמואל ז"ל⁶¹ דלא
גרסי' כל מלאכת עבודה, אלא לא תעשה כל
מלאכה. ואין זה נכון. חדא דאין הספרים מודין
לו. ועוד מנא לן דכל מלאכה תוציא תקיעת
שופר ורדיית הפת, אדרבה מרבה הוא כל
מלאכה לאיסור. אלא ודאי כל מלאכת עבודה
גרסינן. וקושיא מעיקר' לית'. דכיון דאינה
מלאכה לגבי י"ט, גם לגבי שבת לא חשיבא
מלאכה דהא לא התיר הכתוב בי"ט אלא
אוכל נפש בלבד, וכדאמרי' ⁶² אין בין יום
טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ואי נמי
מכשירי אוכל נפש, ואי נמי לב"ה⁶³ כל מה
שאפשר להתיר משום מיגו שהותר באוכל נפש.
והלכך כשמוציא הכתוב תקיעת שופר ורדיית
הפת מכלל איסור מלאכת י"ט, ש"מ דאינה
מלאכה⁶⁴. אבל הרמב"ן ז"ל⁶⁵ פי' הענין משום
דגבי חג המצות כתיב⁶⁶ כל מלאכה לא יעשה
בהם אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. מפני שכתוב
בהן כל מלאכה, הוצרך להוציא בפירוש אוכל
נפש. אבל בשאר החגים דלא כתיב בהם אלא
כל מלאכת עבודה, לא הוצרך הכתוב להוציא

בפירוש אוכל נפש, שאין בכלל מלאכת עבודה
אוכל נפש, שהיא אינה מלאכת עבודה אלא
מלאכת הנאה. ובמקום אחר כתיב בחג המצות⁶⁸
לא תעשה מלאכה, ומפני שלא אמר כל, לא
הוצרך הכתוב להתיר שם אוכל נפש בפירוש.
ועוד במקום אחר כתיב בחג המצות⁶⁹ כל
מלאכת עבודה לא תעשו, ומכאן למדו להתיר
תקיעת שופר ורדיית הפת. דהאי מלאכת עבודה
למעוטי מאי. אי למעוטי אוכל נפש, הרי התירו
בפירוש בחג המצות. אלא ודאי להוציא אלו
שאינן מלאכה בא. אלמא אע"פ שאסר בו הכתוב
בפירוש כל מלאכה חוץ מאוכל נפש, אפילו הכי
תקיעת שופר ורדיית הפת הותרו בו, דאלמא
אינו בכלל כל מלאכה. וכיון שכן אף בשבת
ויה"כ שכתוב בהן לא תעשה כל מלאכה, מותר
דאינן בכלל כל מלאכה.

→ רבי זירא בצע אכוליה שירותיה. פרש"י ז"ל⁷⁰
חתיכה גדולה שיש בה די לכולה שירותיה. וכן
פירש גם בברכות⁷¹. ואינו מחוור בעיני. דהא
אינו ענין שמועתנו. ועוד דאדרבה כל שהוא
מרבה בחתיכה הוי עין יפה, וכדאמרינן התם⁷²
בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, הויכי קרי
ליה הכי רעבתנותא. אלא נ"ל דבצע על כל
הככרות קאמר⁷³. ומשום דקאמרינן דנקט תרתי
ובוצע חדא, קאמר הכא דר' זירא בצע אכלהו
ככרות דמנחי קמיה. והיינו דקאמ' דמחזי
כרעבתנותא.

כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת, שלש.
כתב הרב בעל ההלכות ז"ל⁷⁴ דאין חיוב
סעודות אלו להיותן בשחרית⁷⁵ ובצהרים
ובמנחה, אלא אפי' מפסיק באמצע סעודתו
בברכת המזון וחזור ואוכל שפיר דמי. ולדבריו
הא דאמרינן בסמוך⁷⁶ קערות שאכל בהן שחרית
מדיחן לאכול בהן בצהרים, בצהרים מדיחן

המיוחסים לר"ן שכתב דמירי דרדיית הפת אינה
לצורך אוכל נפש. דאל"ה, הרי או"ב הותר ביו"ט
אף דהוי מלאכה. ⁶⁶ בחידושי בסוגיין, והו"ד גם
בר"ן. ⁶⁷ שמות יב, טו. ⁶⁸ דברים טו, ת.
⁶⁹ ויקרא כג, ז. ⁷⁰ בד"ה בצע, וכ"כ גם
הרמב"ם בפ"ו מהל' ברכות ה"ג, ובשו"ע סי' רעד ס"ב.
⁷¹ לט. ב ד"ה אכולה. ⁷² מו, א. ⁷³ כ"כ
רבינו גם בחידושי למס' ברכות שם. וכ"כ הר"ן כאן
בשם רבינו, וכ"פ הב"ח שם, מהרש"ל (הו"ד במנ"א
שם סק"א), והגר"א שם. ⁷⁴ הבה"ג בהל' שבת
פס"ג, והו"ד גם ברמב"ן ובר"ן. ⁷⁵ גדצ"ל:
בשחרית ובמנחה וכ"ה בר"ן. ⁷⁶ קית, א.

⁵⁵ כ"כ גם הר"ן ופרי"ד, וכ"ה בשו"ע סי' שלד ס"ד.
ובפסקי ריא"ז אסר להציל. ⁵⁶ בפרקין ה"ג.
⁵⁷ לפנינו: ולקטן. ⁵⁸ כ"ה גם במ"מ בפכ"ג
הכ"ה בשם רבינו. וכ"ה בשו"ע סי' שלד ס"ה. ולפנינו:
כדי מזוננו. ועי' בש"ק שם שכתב שהגירסא שלפנינו
היא עיקר. ⁵⁹ כ"ה לקמן קלא, ב ובר"ה כט, ב
וכ"ה בכ"י א"פ ובר"ה. ולפנינו כאן: רבי ישמעאל.
⁶⁰ כ"ה לקמן קלא, ב ובר"ה שם ובכ"י א"פ, בר"ה,
בתוס' ד"ה והתנא וברמב"ן. ולפנינו כאן: לא תעשה
כל מלאכה, ועי' בהגהות הב"ח. ⁶¹ שמות כ, י.
⁶² הו"ד בהוד"ה והתנא וברמב"ן. ⁶³ מגילה ז, ב.
⁶⁴ ביצה יב, א. ⁶⁵ כ"כ גם התוס', ועי' בחי'

ב וכתב הרא"ש ולא נהירא מי דחשיב הפסק מה שמתאחר
 לחתוך ה"חם וכו'. ואיכא לתמוה דהא אפילו טול צרוך הציאו
 מלה הציאו ליפתן אין צריך לצרך ללא חשיב הפסק מה שהוא צורך
 ברכה כל שכן מה שחופך הלחם כדי לאכול נציעת הפת ללא היו
 הפסקה וי"ל לישנא דגמרא משמע
 דצדיעבד אם אמר טול צרוך אין צריך
 לחזור ולצרך אבל לכתלה ודאי יש
 לזכר שלא להפסיק אף בעול צרוך
 וכן כתב הכל בו (סי' כד ז'). ומציאו
 בית יוסף (קמח. ד"ה כתב הכל בו)
 והשם נחם דקאמר הכא דחשיב
 הפסק מה שמתאחר לחתוך הלחם
 וכו' ולכן לכתלה חתוך ואינו מפריד
 הפרוסה וכו' כדי לזכר אף מהפסק
 מועט אבל דיעבד פשיטא ללא חשיב
 כלל הפסק מידי דהוה אטול צרוך

דאין צריך לחזור ולצרך ומדע דהרי הרא"ש לא נחלק על מה שכתבו
 המוספות דנשנת נכון לצרך קודם שיחתוך אלמא ללא היו הפסק מה
 שחופך אחר שמצרך וכתב מהרש"ל דהמדקדקים רגילים לרשום בסכין
 קודם ברכה קבלתי עכ"ל:

ג ושיעור הפרוסה כתב הרמב"ם לא יפרוס פרוסה קטנה
 וכו'. כתב צ"י ללמד כן מדאיתא בפרק שלשה שאכלו בעל הצית
 בוצע כדי שיצנע צעין יפה אלמא שאם פורס פרוסה קטנה לאו עין
 יפה הוא עכ"ל ולפי זה הא דקאמר ולא פרוסה יותר מכביצה איירי
 נמי כשהמסובין רבים אפילו הכי אין לצעל הצית לצנע יותר מכביצה
 והיינו בשל אחד ככרו לפניו דאין ליטול יותר מכביצה דהוי שיעור
 אכילה בפעם אחת אבל כשאין הככר אלא לפני בעל הצית וצריך לימן
 מן הפרוסה לכל אחד כזית מותר לצנע כפי מה שצריך לו וכן נשנת
 בוצע פרוסה גדולה שיהא מספיק לכל הסעודה אפילו יש לכל אחד
 ואחד ככרו לפניו או אוכל לצדו כלקמן בסיומן רע"ד:

שלם הוי ליה יחיד לגבי הר"ם והרא"ש ז"ל ועוד שאין טעם בדגרינו:
 צ"י מהלכות ברכות (ה"ג) ונראה שלמד כן מדאמרין בפרק שלשה
 פורס פרוסה קטנה לאו עין יפה הוא וצרוקה (סי' שט ד"ה הלכות)

פחות מכזית (ג):
 דרכי משה

ממקיף לה רבא מאי שנה נטומה ללא דכי לליא ברכה אפרוסה לליא
 על הפת נמי כי קא גמרה אפרוסה גמרה אלא אמר רבא מצרך
 ואח"כ בוצע ואסקינא דהלכתא כרבא. ופירש רש"י מצרך ואח"כ בוצע
 גומר כל הברכה ואח"כ מפריש הפרוסה דכליא ברכה אפת שלם וכן
 כתב הרמב"ם צ"י מהלכות ברכות
 (ה"ג) משלים הברכה ואח"כ בוצע
 וה"ר דוד אבודרהם (ע"י שט"ו) שפסק
 כמאן דאמר לצריך שתכלה ברכה עם
 הפת טעות הוא צידו א. וכתב ה"ר
 יונה (כ"ו ד"ה ממקיף) אלא אמר רבא
 מצרך ואחר תשלוס כל הברכה בוצע
 ויש שחוששין מפני זה ואינם רוצים
 לחתוך הפת בסכין קודם הברכה
 ואומרים שאם חותכין אותו בסכין
 אע"פ שדבק הוא צפת ללא הויא
 שלמה ואין זה נראה שיותר נכון

הוא שיחתוך אותו בסכין תחלה ויהיה צדוק צפת ולאחר תשלוס הברכה
 יצנע אותו הפת משיצרך ויחתוך אותו בסכין קודם אכילה שזה יראה
 הפסקה וכדגרינו כתבו המוספות (שם ע"ג ד"ה והלכתא) והרא"ש (סי'
 יט) והמרדכי (סי' קמח) וכן כתבו הגהות מיימוניות צ"י מהלכות
 ברכות (אות ו) בשם הר"ם. וזהו שכתב רבינו ויחתוך פרוסה הצניעה
 ויניחנה מתוכנת לפת וכו'. וכתבו המוספות והמרדכי ומיהו נשנת נכון
 להחמייר ולצרך קודם שיחתוך שלא תשמוט ידו לצנע קודם שתכלה
 הברכה שאז לא יהיה לו לחם משנה (ב): וצריך לחתוך מועט
 שאם יאחזו בפרוסה שיעלה שאר הככר עמו דאם לא כן חשוב
 בפרוס. כן כתב שם הרא"ש והוא ראה מדתן בפרק שלישי דטבול
 יוס (מ"ה) רבי מאיר אומר אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי
 הוא כמוהו רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי
 הוא כמוהו והלכה כרבי יהודה וכן כתבו הגהות מיימוניות צ"י (שם)
 בשם הר"ם ואע"פ שהגהות כתבו אחר זה שרבינו צרוך כתב דאין
 לחוש לכך כיון שסוף סוף יש לחתוך ולצנע לית לן צה וקרי שפיר

ושיעור הפרוסה כתב הרמב"ם לא יבצע פרוסה קטנה וכו'.
 שאכלו (ברכות מו.) בעל הצית בוצע כדי שיצנע צעין יפה אלמא שאם
 ירושלמי (ברכות פ"ו ה"א) שיעור צניעה אית דלמרי כזית ואית דלמרי

(ב) וכן אנו נוהגין מיהו אם חתכו קודם אף בשבת כתב המרדכי בעירובין סוף פרק חלוץ (סי' תקנח) דהוי לחם משנה: **7** (ג) ונראה הא
 דלא יבצע יותר מכביצה היינו אם אינו אוכל מן הפרוסה שבצע רק הבוצע אבל לדידן שנוהגים שהבוצע נוהג מן הפרוסה לכל המסובים
 יש לבצוע יותר כדי שיעזוב כזית או מעט פחות לכל המסובים וכן נוהגים:

פרישה
 המצוה קפדין אפילו בכל שהוא. וכתב ה"י המוספות כתבו טעם למה שאין
 חותכין בשבת משום שלא תשמוט ידו לצנע קודם שתכלה הברכה וכו' והרמ"ל
 כתב בשלחן ערוך (סי' א"ה) שהטעם שנשבת לא יחתכו משום דצטין לחם משנה
 משמע מלשנו שאם נתחך קצת צפת שאז אינם נקראים לחם משנה וזהו ליחל
 שהרי שלם מיקרי אלא משום חשש המוספות שמא תשמוט הסכין:

דרישה
 כל צפון העזרה כשר לשחיטת קדשים ואף צפון שבמקום דריסת רגלי
 ישראל וכהנים כדאמרין לעיל (ר"ל הא דתנן במשנה דאיהו מקומן שמ
 זבחים קדשי קדשים שחיטתן בצפון בכל מקום בצפון קאמר ולאפוק
 קדשים קלים ששחיטתן בכל מקום בעזרה ולא דוקא בצפון) ומשני הא
 מני רבי יוסי בר יהודה היא דאמר מרחק צפון ופירש רש"י צפון הכשו
 לשחיטת קדשי קדשים רחוק מן הפתח יותר מכ"ב אמה מקום דריסת
 ישראל וכהנים דריסת הרבנות הילכך צריך להתירוור כצפון המזבח וליבז

13

ומ"ש ויא פרוסה גדולה יותר מכביצה. נראה שלמדו מלמרינן צפרק כילד מצרכין (לט) וצפרק כל כתני (שנה קיו): רבי זירא הוה צלע אכולה שירותא כלומר בשנת היה בוצע פרוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מתחוי כרענתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידינא עביד הכי לא מתחוי כרענתנותא ושנינו במסכת דרך ארץ (זוטא פ"ד) (רבה סוף פ"ו) לא יאחו אדם פרוסה כזוהי בידו בפעם אחת והעושה כן הרי זה רעבתן: ברתוב בשבלי הלקט (פ"ו קמ) מלאחי בשם רבינו האי שנים

שצאו לאכול המצרך נוטל רשות מחצירו ואומר לו ברשות מורי והוא עונה ברשות שמים שכך שנינו בצרכות (נה) ראה קראתי בשם צלאל (שמות

לא ז) אמר הקב"ה למשה הגון לפניך צלאל וכו' כך בסעודה בני ההקיעה בחרים החשוב שבהם לברך והוא אומר ברשות רצוני כלומר זה (איני) [אני] יודע אם אחס מסכימים שהקב"ה מסכים עמכם והם משיבים ברשות שמים כלומר לכך אנו מסכימים שיסכימו מן השמים

שנאה והגון אחת לפנינו ומצד ז' להם יין בתוך המזון אינו צריך לומר ברשות מורי שהרי כל אחד מברך לעצמו לפי שאין ציט הצליעה פנוי לכך הוא אומר סברו בן מורי כדי שייטחו ויחמו ויחמו דעתם לשמוע הברכה ויענו אמין ואם תאמר הרי קידוש והצדלה שצית הצליעה פנוי ולמה אומר סברו מורי שלא תחלוק בצרכת היין זה הכלל אין מסבירין אלא על היין ואין מרשין אלא על הפת מאי טעמא לחם שהוא רשות שאם רצה שלא לאכול הרשות בידו לפיכך נוטל רשות כדי שיסכימו כולם דעתם אכל צרכת המזון וקידוש והצדלה שהם חובבין אין צריך לומר רשות אלא סברו מורי כלומר תנו דעתכם לברכה כדי לזאת ידי חובתכם והם עונים לחיים וכן יין שבתוך הסעודה אין צריך לישול רשות שהרי מכיון שיש להם לאכול אי אפשר בלא שתייה ולפיכך צריך לומר סברו מורי שהיין גורם שיכרות ומפני הפחד הוא אומר כך והם עונים לחיים עד כאן ועוד האריך בדבר וראיתי לקלר (ד):

ב ויברך המוציא לחם מן הארץ ואע"ג דמוציא עדיף טפי וכו'. צפרק כילד מצרכין (לת) ת"ר מהו אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב (במדבר כג כג) אל מוציאם

דרבי משה חובתן כהיא דירושלמי פרק ג' שאכלו (ה"ג) רבי אבא בר זמינא הוה משמש קומי רבי זירא מזוג ליה כסא א"ל סב בריך א"ל הב דעתך דאת משתי אחרינא דתניא (חולין ק"ו) השמש מברך על כל כוס וכוס א"ל כמה דאנא יהיב דעתי מפקי יתך ידי חובתך בברכתא כן הב דעתך מפקי יתי ידי חובתי באמן עכ"ל הן וצריך עיון במאי דכתב דאם לא יענה אמן לא יצאו שניהם ידי חובתן כי לא נמצא זה בפוסקים אחרים וכן בתלמוד שלנו ליתא וצריך עיון. וכתב שם טעם לדבריו משום דעניית אמן מכלל הברכה היא ולכן אסור לאכול מן הפרוסה עד שיכלה אמן מפי המסובין (ברכות מה) ולכן אינם יוצאים עד שישמעו אמן:

דרישה סמיכה בכל כחו ושם איירי דוקא בשחיטת קדשים קלים וכמו שמוסיק וכתב (ה"ב) ז"ל ובמקום שסומכין שוחטין ותיכף לסמיכה שחיטה עכ"ל ואילו קדשי קדשים אינם כשרים לשחוט בהכנסת היד סמוך לפתח דהא אינו נשחט כי אם בכ"ב אמות מהפתח דהוא בצפון המזבח וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ם: ומב"ל הנ"ל יש לדקדק לע"ד דאף בפחות מכ"א [אמה] לא נקרא תיכף דהא סתם בני אדם כל היד מן האצילים ולמטה הוא יותר מאמה כמעט אמה וחצי ואם כן מאי משני מתחלה רבי יוסי בר יהודא היא וכו' הא אחתי קשה כשמכניס כל ידו לא ישארו ממקום הסמיכה עד מקום השחיטה דצפון המזבח כ"א אמה ויהיה תיכף והתוספות הנ"ל שכתבו כ"ב אמה מילתא דפסיקא נקט שכיב אמות על כל פנים אינו מיקרי תיכף ודוק. גם נראה מ"ש בגמרא כל הסמיכות קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה וכו' לא אמרו שהיו בודאי תיכף אלא נוכל לומר שהיו תיכף וכל ישראל שהיה אפשר לו היה עושה תיכף ואפשר שגם ב"א אמות הליכת דגלי הכהנים היו שוחטים קדשי קדשים דמהליכת דגלי כהנים היה אסור להלוך בו הישראלים שם התחיל קדושת המקדש והמזבח. וכל שאי אפשר לעשות הסמיכה תיכף לשחיטה מאיזה טעם שיהיה הא כתב הרמב"ם ומוכת כן בגמרא דלא היה מעכב. וגם זה הוא הטעם שאמרו שהגדול הוא המברך ברכת המזון כשהמסובין רבים נוטל ידיו באחרונה קודם ד' האחרונים שיטלו אחריו אף על גב דלא יהיה נטילה סמוך לברכה דהא ודאי שיעורא דר' נטילות הוא יותר מהילוך כ"ב אמות שהיו אמרו שיעיין בר' ברכות כשיעור נטילות מכל

שלחן ערוך

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול
הגאון האלהי החסיד המפורסם
אור עולם מופת הדור
נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'
מרנא ורבנא
מוה' שניאור זלמן נבג"מ

אורת חיים
חלק ראשון

הוצאה חדשה מסודרת מחדש ומתוקנת

ירושלים ת"ו תשנ"ג

טו גמ' סס
 טז תוס' שם
 ד"ה והלכתא
 ולד"ש והכרי"י
 ומרמזי
 יז רמ"ש טור
 שר"ע סע"א
 יח תוס' שם
 ומרמזי
 יט ט"ז סק"ג
 ועי' ט"ז ס"י
 קס"ו סק"א
 כ רמ"א שם
 כא מ"א סק"ה
 כב רמ"א פ"ז
 מה' ברכות ה"ג
 כג רמ"א שם
 כד ברכות ל"ט
 כה רמ"א שם
 * אפ"ו בחול
 כו מ"א סק"ו
 כז רמ"א שם
 כח מ"א סק"ז
 כט ברכות ל"ח
 ל רמ"א שם
 לא ברכות נ"ב
 * (ושער"מ"בה)
 לב שם ל"ח
 * (דבר"ט ח'
 ט"ו)
 * (שמות ד' ז'
 * (במדבר כ"ג
 כ"ב)
 לג ירושלמי
 ה ט כל הברכות כולן מברכים אותן בלשון עבר ולא בלשון הווה ל' שהרי כבר הוציא מן הארץ לחם זה שהוא בא ליהנות ממנו וכבר ברא פרי זה או מזון זה ומה שמברכין בורא ולא שברא הוא ל' מפני שבורא הוא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש * בורא השמים לכן מברכין בלשון הפסוק וכן ל' המוציא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש * המוציא לך מים מצור החלמיש ואע"פ שיש מקום לטעות ולומר שהמוציא אינו מורה לשון עבר כמ"ש * המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ועדיין לא הוציאם אז ואף שיש לומר שכוונת הכתוב שכשתצאו אעשה לכם שתדעו כי אני ה' אלהיכם הוא המוציא אתכם ולשון עבר הוא מ"מ היה ראוי יותר לומר מוציא לחם שהוא לשון מבורר על העבר כמ"ש * אל מוציאם ממצרים וכשנאמרה פרשת בלעם כבר יצאו אעפ"כ מברכין המוציא ל' כדי שלא לערב האותיות שהם מ"ם של העולם ומ"ם של מוציא"א שאם לא יתנו ריוח ביניהם תבלע אחת מהן ומה שאומרים לחם מן אע"פ שיש ערבוב אותיות ל' הוא מפני שהוא לשון הפסוק * מצמיח חציר לבהמה וגו' להוציא לחם מן הארץ שכל הברכות והתפלות תפשו לשון הכתוב בכל מה דאפשר ל' וצריך ליזהר ליתן ריוח בין לחם ובין מן וכן בין שאר ב' אותיות ששוות בברכות:

ידי חובתם בברכתו לפי שגם עניית אמן מכלל הברכה היא אבל המיעוט המאריכים יותר מדאי א"צ להמתין עליהם טו שכל המאריך באמן יותר מדאי אינו אלא טועה יו וטוב לחתוך מעט בסכין פרוסת הבציעה מן הלחם קודם שיתחיל לברך כדי שלא יפסיק בשהיית החיתוך בין ברכה לאכילה ואינו מפרידה ממנו עד אחר שתכלה כל הברכה ואין הלחם חשוב כפרוס ע"י חתך מועט כזה י' אם הוא בענין שאם יאחו בפרוסה יעלה שאר הככר עמה ולא יחתוך יותר מכשיעור הזה שאם יחתוך יותר בענין שאם יאחו בפרוסה לא יעלה שאר הככר עמה אע"פ שאם יאחו בככר תעלה הפרוסה עמה הרי זה כפרוס לכל דבר לפיכך י' בשבת ויום טוב אין לחתוך כלל בלחם עד לאחר הברכה כי שמא תשמיט ידו ויחתוך יותר מכשיעור הזה ונמצא שבצע על פרוסה ובשבת צריך להיות לחם משנה שלם ואין לחוש להפסק שהיית החיתוך בין ברכה לאכילה י' שהשהייה בלבדה בלא דיבור אינה חשובה הפסק אלא שבחול עושים כן על צד היותר טוב י' ומ"מ אם שכח וחתך בשבת כמו בחול לא הפסיד הלחם משנה כ' שכל שאוחז בפרוסה ושאר הככר עולה עמו הרי הוא כשלם לכל דבר ועוגה דקה גם בחול א"צ לחתוך בה קודם שיברך כיון שאין שהות בשבירתה אחר הברכה:

ד מהלכות דרך ארץ י' שלא לבצוע פרוסה קטנה מפני שנראה כצור עין ולא גדולה יותר מכביצה כ' בחול מפני שנראה כרעבתן ז' אבל בשבת מצוה לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה ואין לחוש לרעבתנות כמו שיתבאר בסימן רע"ד (סעיף ג') וכל זה כשאוכל לבדו אבל כ' אם אוכל עם בני ביתו או אורחים מצוה מן המוכרח לבצוע פרוסה גדולה כל כך שיתן לכל המסובים היוצאים ידי חובתם בברכתו מפרוסה זו שבוירך עליה ו' ולא מהלחם הנשאר ממנה ושיעור פרוסת המוציא בין לבצוע בין לכל אחד מהמסובין י' יש אומרים שהוא לא פחות מכזית ויאכלנו כולו בכת אחת י' ויש אומרים שא"צ כזית שהרי אפילו כל שהוא ראוי לברך המוציא ודי שתהא פרוסת המוציא כחצי זית שלא יהא נראה כצור עין וכן נוהגין: L

ה ט כל הברכות כולן מברכים אותן בלשון עבר ולא בלשון הווה ל' שהרי כבר הוציא מן הארץ לחם זה שהוא בא ליהנות ממנו וכבר ברא פרי זה או מזון זה ומה שמברכין בורא ולא שברא הוא ל' מפני שבורא הוא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש * בורא השמים לכן מברכין בלשון הפסוק וכן ל' המוציא משמע ג"כ לשון עבר כמ"ש * המוציא לך מים מצור החלמיש ואע"פ שיש מקום לטעות ולומר שהמוציא אינו מורה לשון עבר כמ"ש * המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ועדיין לא הוציאם אז ואף שיש לומר שכוונת הכתוב שכשתצאו אעשה לכם שתדעו כי אני ה' אלהיכם הוא המוציא אתכם ולשון עבר הוא מ"מ היה ראוי יותר לומר מוציא לחם שהוא לשון מבורר על העבר כמ"ש * אל מוציאם ממצרים וכשנאמרה פרשת בלעם כבר יצאו אעפ"כ מברכין המוציא ל' כדי שלא לערב האותיות שהם מ"ם של העולם ומ"ם של מוציא"א שאם לא יתנו ריוח ביניהם תבלע אחת מהן ומה שאומרים לחם מן אע"פ שיש ערבוב אותיות ל' הוא מפני שהוא לשון הפסוק * מצמיח חציר לבהמה וגו' להוציא לחם מן הארץ שכל הברכות והתפלות תפשו לשון הכתוב בכל מה דאפשר ל' וצריך ליזהר ליתן ריוח בין לחם ובין מן וכן בין שאר ב' אותיות ששוות בברכות:

ו ל' אין לברך המוציא קודם שיתפוס הלחם בידו כמו שאין מברכין על המצות אלא סמוך לעשייתן ל' כשהמצוה מזומנת בידו לעשותה ולא קודם לכן כמו שנתבאר בסימן כ"ה (סעיף י"ז) (ואם בירך ואח"כ נטלו בידו א"צ לחזור ולברך אבל אם בירך ואח"כ הביאוהו לפניו צריך לחזור ולברך כמו שיתבאר בסי' ר"ו (סעיף ט"ו):

ז צריך שיתפוס הלחם בימינו ל' שכל דבר שמברכין עליו צריך לאחוז בימין בשעת הברכה ל' וטוב שיתן עליו שתי ידיו שיש בהן י' אצבעות כנגד י' מצות התלויות בפת לא תחרוש בשור ובחמור זריעת כלאים לקט שכחה ופיאה בכורים

בכורים תרומות מעי בפסוק מצמיח חציר ח לא יתחיל לברך שתהא נאכלת כן המסובין רבים צריך בברכתו וצריכים ל' כתבלין או במלח כן להמתין הרשות בידו אף על פי שאינו ל' דומה למזבח והאכיל השולחן וממתינים זו מלח מגין עליהם ל' יש לטבל פרוסת הנ שלא להרוג עליו כגו שאסור לאכול בו ז

ט ואחר הברכה מ' אלא אם כן היתד מלח או ליפתן מ' וא במלח הרי זה מעניו מאכל לבהמה צורך לבהמתו שנאמר * ונ קודם כמו שמצינו נ כדי שביעה יש מי ע שאינו צורך אכילת לצורך פרוסה של בו הסעודה י' אפשר ש' ואינו בולע א"צ לבו ממקום למקום חשוו אחר כגון שאי אפשר כדיע י' ואפילו אחר שטע לעצמו אם שח בד עצמו והיה משיח ב זה הפסיק בין שמיט הפסיק אחד מהם ב' אין זה מועיל לזה נ מברך המוציא היה א יוצא בברכת הבצוע

י' א"פ שכח ואכל בכורים

עש"ו

עמ"י

בינ"ו

ספר
כף החיים
 על שלחן ערוך אורח חיים

חלק ג
 סימנים קנז - רמא

הלכות נטילת ידים, בציעת הפת, סעודה
 ברכת המזון, ברכות, מנחה וערבית

מדברי רבותינו ראשונים ואחרונים
 ומדברי רבותינו המקובלים
 להלכה פסוקה

מאת הגאון המפורסם הפוסק הגדול המקובל האלקי
 רבינו יעקב חיים סופר זצוק"ל

✻

הוצאה חדשה ומתוקנת
 על ידי ניני הגאון המחבר זצוק"ל
 מוגהת בדקדוק מכת"בת יד הגאון המחבר זצוק"ל
 ועל פי השוואה ללשונות הפוסקים
 בתוספת פיסוק ופתיחת ראשי תיבות

שנת

רבינו יעקב חיים סופר - הכף החיים זצוק"ל
 ה'תשע"ד לפ"ג
 פעה"ק ירושלים תוכב"א

באר הגולה
ה' ומכ"ס נפרק
ו' מהלכות נדרות:
ו' טור ממעשרות
גמלא דשנת ק"ו:

הברכה בעוד שהפת שלם הולא יבצע פרוסה קמנה מפני שנראה כצד עין וולא פרוסה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן: הגה וכשנת לא יחמוך נככר עד אחר הצלחה כדי שיהיו הכחות שלימות (תוספות ומרדכי פרק כ"ד מנרכין) ומכל מקום אם שנת וחמוך כמו צמול אינו מוסיף (מרדכי) ונראה הא' ללא יבצע יותר מכביצה היינו דוקא צמול ואוכל לצדו אבל בשנת או שאוכל עם הרבה בני אדם ולרין לקמן מן הפרוסה לכל אחד מותר לצנוע כפי מה שצריך

כף החיים

הפרוסה דיתזור ויברך ויפרוס, אגן לא קיימא לן הכי משום דאיכא פלוגתא בזה בסימן ר"ו סעיף ו' וקיימא לן ספק ברכות להקל, אלא יחזור ויפרוס בלא ברכה כיון דדעתו לאכול עוד מזה הפת:

(טו) **שם**, וולא יבצע פרוסה קמנה וכו'. ושיעור בציעה אית דאמרי כזית ואית דאמרי פחות מכזית. רוקח בשם הירושלמי, בית יוסף. מיהו מדברי מור"ם ז"ל בהגה שכתב לכל אחד כזית משמע דפוסק כיש אומרים דצריך כזית לברכת המוציא. וכן משמע ריש סימן תע"ה דצריך כזית לברכת המוציא וגם צריך לאוכלו בבת אחת בלתי הפסק יעו"ש. וכן כתב העולת תמיד אות י"א בשם של"ה דצריך לאכול קודם שידבר כדי שיעור כזית דפחות מכזית לא חשיב אכילה יעו"ש. וכן כתב בשער המצות פרשת עקב דבציעה של המוציא צריכה להיות כזית יעו"ש. וכן כתב מגן אברהם ס"ק ז' וכתב דיש להחמיר לכתחלה יעו"ש. וכן כתב הב"ח שם בסימן תע"ה, יד אהרן בהגהות בית יוסף בזה הסימן. יפה ללב אות ב'. והיינו דוקא כשרוצה לאכול יותר יש לאכול כזית בבת אחת לכתחלה בברכת המוציא, אבל לענין ברכה אפילו פחות מכזית יש עליו ברכת המוציא וכמ"ש לקמן סימן קס"ח סעיף ט'. וכן כתב הדגול מרבכה יעו"ש. ופשוט דגם הדגול מרבכה לכתחלה קאמר דהא חוזר על דברי המגן אברהם, אבל בדיעבד כיון שצריך וטעם אפילו הפסיק בשיתיה וכדומה אין צריך לחזור ולברך. ודלא כהבית מנוחה אות ט"ז שהאריך ללא צורך יעו"ש. ועיין לקמן אות מ"ה:

(טז) **שם בהגה**, וכשכתב לא יחתוך וכו'. והוא הדין ביום טוב. רבינו זלמן אות ג'. והטעם שלא השמט ידו לבצוע כולה קודם שתכלה הברכה ואז לא יהיה לו לחם משנה. לבוש. וכן כתבו התוספות ברכות ט"ל ע"ב. אבל בתשב"ץ סימן (שכ"ג) [שכ"ב] כתב טעמא אחרינא משום כשחותך נופלין פיורין ממנו ואינו שלם. אליה רבה אות ג'. והמרדכי

שם בפרק כיצד מברכין כתב דשמא תפול הפרוסה ולא יהיה לו לחם משנה, והביאו מגן אברהם ס"ק ה' וכתב עליו משמע דאם לא נפלה לגמרי הוי לחם משנה, אבל באגודה בחולין סימן ק"ץ כתב בשם מהר"ם דוקא כשאוחז בפרוסה עולה הככר עמו אבל אם חתך יותר לא הוי לחם משנה, וכתב שכן משמע בשלטי גבורים שם על המרדכי ולשון מור"ם ז"ל דאם חתך יותר מקרי פרוסה יעו"ש. ועיין לעיל אות יו"ד:

(יז) **שם בהגה**, עד אחר הברכה וכו'. הטעם משום דכשכתב בעינין לחם משנה, ואי משום הפסק בין ברכה לאכילה כיון דלאו הפסק גמור לכבוד שבת שיהא לחם משנה הקלו. עולת תמיד אות ג'. ועיין לעיל אות ט':

(יח) **שם בהגה**, עד אחר הברכה וכו'. והמדקדקים רגילים לרשום בסכין קודם ברכה ב"ח בשם רש"ל, עטרת דקנים, מגן אברהם סימן ער"ד ס"ק א', אליה רבה אות ב'. מיהו הישועות יעקב כתב דאינו נכון. וכן כתב הצ"ח כחידושו לברכות ט"ל ע"ב דהיותר טוב שלא לרשום כלל, והביאו הבית מנוחה אות ח"י יעו"ש. ועל כן נראה דהנכון לעשות פתיך דקין לברכת המוציא של שבת כדי שלא יצטרך לרשום בסכין קודם ברכה וגם כדי שלא לשהות בחיתוך בין ברכה לאכילה, וגם בחול יש לעשות כן אם אפשר כדי לברך על ככר שלם ממש. ועיין לעיל אות י"א:

(יט) **שם בהגה**, וצריך ליתן מן הפרוסה וכו'. פירוש עיקר המצוה לתת לחם מהפרוסה שחתך לכל אחד ואחד ולא מן הלחם הנשאר וצריך ליתור בזה בסעודה גדולה. מטה משה ומהרי"ל, מגן אברהם ס"ק ו'. מיהו מדברי האר"י ז"ל בשער הכוונות דף ע"ב ע"ב משמע דצריך לבצוע מן הככר שעשה עליו המוציא ולתת לאחרים ולא מן הפרוסה שחותך לעצמו יעו"ש. ואף על גב דשם מדבר בשבת, לא יש

לו ועיין לקמן סימן רע"ד: ב

חלוק בזה בין שבת לחול, מחתיכה הראשונה לכולם היו גדולה וחותר ממנה לו כזית ול למסובין, אלא משמע דחתיכה להיות לו לכדו ולאחרים חוזר מהככר עצמו שצריך עליו המזו זה דרוק:

(ך) **כתב** שיירי כנסת הגדולה ח"ל כמה חתיכות המוציא, מצאתי כתוב סימנא ד שבת כנגד ה' תיבות שבפסוק י בשחרית כנגד פסוק ישא ה' פנ שלישיית כנגד פסוק יברך ו שבשבת בכל הסעודות ז' חתי שקורין בתורה בשבת, וביום טו בני אדם שקורין בתורה, ובראש ה' חתיכות כנגד ד' עולין, ובה עולין, וגם בסעודה שלישיית ש חתיכות מפני שהיא לאחר מן הביאו אליה רבה סוף אות ב'. ז"ל לא יש טעם לזה, שכתב ב ע"ב ח"ל ואחר כך תבצע מן הי אות יו"ד של הוי"ה והוא כנג נמשך המזון המעולה מכל השא שיעור כזית ותאכלנו אתה ותכ כנגד אות יו"ד של הוי"ה שהוא בציעה ב' כשיעור כביצה ותתן כנגד אות יו"ד אחרונה של ארנ ותכין שיחכרו ויעשו שם יאהו ותתן לשאר בני הסעודה הית שצריך ליתן כביצה לאשתו דו המסעודה זו נמשכת הארה אל בשער הכוונות שם, אבל ביום אלא כזית כמו שאר המסובין. לבצוע כי אם דוקא לו ולאשתו לא יש מסובין אין לבצוע יותר. בחול דלא יבצע יותר מכזית (כא) **וכתב** השל"ה בשער האו ע"ב קבלתי שטוב ז

ג. ועיין לקמן סימן רע"ד: ב' יברך המוציא לחם מן הארץ: (ואם רצו מסונים יכונו באר הנולה ו ברכות ל"ח:

כף החיים

ובימים טובים על לחם העשוי באורך שהוא כדמות ו' ואז מרומז שם הוי"ה הכולל כל עשר הוי"ות, דהיינו בציעת המוציא הוא כדמות י', ושני ידים שתופס בהן הלחם בכל יד ה' אצבעות שהם ה' כנגד ה' הם שני ההי"ץ מהשם, והלחם כדמות ו', ואז נשלם השם עכ"ל. והביאו אליה רבה אות ב'. ועיין לעיל אות א' ולקמן אות ל"ב:

כב) **סעיף ב.** יברך המוציא וכו'. במסכת ברכות דף ל"ח ע"א יש פלוגתא בזה, רבנן אמרי המוציא לחם מן הארץ ורבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ, ואמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע (ופירש רש"י והברכה לשעבר בעינן שהרי כבר הוציא הלחם הזה מן הארץ) אלא בהמוציא פליגי אי משמע לשעבר, ופסיק תלמודא הלכתא כרבנן דאמרי דאפיק משמע. וכתבו שם התוספות ואף על פי דמוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע, בירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב האותיות כגון העולם מוציא, ואף על גב דבלחם מן נמי איכא עירוב שאגי התם דקרא כתיב להוציא לחם מן הארץ יעו"ש. והביאו דבריהם בית יוסף וט"ז ס"ק ד'. והב"ח תירץ עוד דהא דתיקנו לברך המוציא דוקא כדי שיכוין המברך על לשעבר ועל להכא שעתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות יעו"ש. וכן כתב בווהר הקדוש פרשת פנחס דף רמ"ד ע"ב ופרשת עקב דף רע"ב ובשער המצות פרשת עקב דצריך לומר דוקא המוציא, וגם צריך לדקדק בה' דהמוציא כאילו יש בתוך מילויה ה' אחרת שהיא המלכות ובה' ראשונה תכוין שהיא כנגד בינה ובה' שנייה של המילוי כנגד המלכות והוא להשפיע מבינה למלכות יעו"ש. ועיין לקמן אות ל"ב:

כג) **שם.** יברך המוציא וכו'. ואם בירך מוציא יצא. כן משמע מהגמרא שהבאנו באות הקודם, וכן כתב העולת תמיד אות ד'. וצריך לברך המוציא במקום סעודה. מהר"י ווייל סימן קצ"א, כנסת הגדולה סימן קס"ו בהגהות הטור. ועיין בדברינו לסימן קס"ו אות יו"ד:

כד) **שם.** יברך המוציא לחם וכו'. כתב ה"ר דוד אבודרהם המוציא לחם ר"ל מזון, כמו עבד לחם רב, שהלחם אינו יוצא מן הארץ אלא

חילוק בזה בין שבת לחול, דאם היה צריך לתת מחתיכה הראשונה לכולם היה אומר חותך חתיכה גדולה וחותך ממנה לו כזית ולאשתו כביצה ואחר כך למסובין, אלא משמע דחתיכה הראשונה דוקא צריכה להיות לו לבדו ולאחרים תחזר וחותך לכל אחד ואחד מהכבר עצמו שכורך עליו המוציא. ועיין באות שאחר זה ודוק: L

כז) **כתב** שיירי כנסת הגדולה בהגהות הטור אות ו' ת"ל כמה חתיכות צריך לחתוך בברכת המוציא, מצאתי כתוב סימנם הוי"ג, ה' חתיכות בליל שבת כנגד ה' תיבות שבפסוק יאר ה' פניו, ד' חתיכות בשחרית כנגד פסוק ישא ה' פניו, ג' חתיכות בסעודה שלישית כנגד פסוק יברכך ה', עוד ראיתי כתוב שבשבת בכל הסעודות ד' חתיכות כנגד ד' בני אדם שקורין בתורה בשבת, וביום טוב ה' חתיכות כנגד ה' בני אדם שקורין בתורה, ובראש חודש ובחול המועד ד' חתיכות כנגד ד' עולין, ובחול ג' חתיכות כנגד ג' עולין, וגם בסעודה שלישית של שבת יש אומרים ג' חתיכות מפני שהיא לאחר מנחה שקורין ג' עכ"ל. והביאו אליה רבה סוף אות ב'. מיהו לפי דברי האר"י ז"ל לא יש טעם לזה, שכתב בשער הכוונות דף ע"ב ע"ב וז"ל ואחר כך תבצע מן הלחם הימני שהוא כנגד אות יו"ד של הוי"ה והוא כנגד התכמה אשר משם נמשך המזון המעולה מכל השאר ותבצע ממנו תחלה שיעור כזית ותאכלנו אתה ותכוין שהכוזית הזו היא כנגד אות יו"ד של הוי"ה שהוא הוי"א, ואחר כך תבצע בציעה ב' כשיעור כביצה ותתן לאשתך ותכוין שהוא כנגד אות יו"ד אחרונה של אדוניי שהיא בנוקבא דז"א (תכוין שיתחברו ויעשו שם יאהרונה"י, ואחר כך תבצע ותתן לשאר בני הסעודה היושבים שם עכ"ל. וזה שצריך ליתן כביצה לאשתו דוקא בליל שבת משום דמסעודה זו נמשכת הארה אל בחינת המלכות כנוכר בשער הכוונות שם, אבל ביום שבת אין לבצוע לה אלא כזית כמו שאר המסובין. ואם כן משמע דאין לבצוע כי אם דוקא לו ולאשתו ולמסובין אם יש, ואם לא יש מסובין אין לבצוע יותר. וזה בשבת וכל שכן בחול דלא יבצע יותר מכזית אם לא יש מסובין: L

כח) **וכתב** השל"ה בשער האותיות אות ק' דף פ"א ע"ב קבלתי שטוב לבצוע ובפרט בשכחות

בצר עין יולא
עד אשר תכלה
שבת ומתן כוונת
לצדו אצל כשנת
כפי מה שלקין
עול הפרוסה ולא
הם ס"ק ה' וכתב
לחם משנה, אבל
מהר"ם דוקא
ל אם חתך יותר
בשלטי גבורים
דאם חתך יותר
אות יו"ד:
הטעם משום
שם משנה, ואי
לאו הפסק גמור
עולת תמיד אות
כו'. והמדקדקים
בין קודם ברכת
הרהם סימן ער"ד
ונעות יעקב כתב
יו לברכות ט"ל
והביאו הבית
דהנכון לעשות
כדי שלא יצטרך
י שלא לשהות
ל יש לעשות כן
גמש. ועיין לעיל
יוספה וכו'. פירוש
לחם מהפרוסה
הם הנשאר וצריך
זה ומהרי"ל, מן
ל בשער הכוונות
מן הככר שעשה
הפרוסה שחותך
בר בשבת, לא יש

ספר

מהרי"ל

מנהגים

של רבינו יעקב מולין זצ"ל

יוצא לאור ע"פ דפוסים ישנים וכתבי יד
בצירוף ציונים ומקורות, הארות והערות
שינויי נוסחאות ומפתחות

על ידי

שלמה י. שפיצר

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תשמ"ט

לשם טעם ולא נקט שתהי, כמו שמצינו במקום אחר, כמו בפרק כל מערבין ששתה מלא לוגמא ביום הנפורים.

[ה] מהרי"ל סג"ל לעולם כשהזכיר תיבת השם בברכת המוציא הגביה את הפת בשתי ידיו למעלה עד שסיים הזכרת השם והורידו כנראשונה. בחולץ הרים הפת ובשבת השתים. ואמר עיקרו בציצת המוציא בכזית ויאכל הציצה. ובשבת אין לחוש, כי המרבה אז יותר המצוה ומשובח. וכן איתא בפרק כל כתבי ר' זירא בצע אבולי שירותא, א"ל רבינא לרב אשי מיהוי ברעבתנותא, א"ל כיון דבכל יומא לא עביד והאידנא עביד לא מיהוי ברעבתן. L

[ו] אמר מהרי"ל סג"ל מעמא דאובלין מולייא בלייל שבת זכר למן שהיה מונח מל למעלה ומל למטה, היג הבשר מונח בין שני דפי עיסה!

[ז] אמר מהרי"ל סג"ל הא דאי' בגמ' פ' כל בתבוי שני מלאכים באין בערב שבת לראות מה שהתקינו לכבוד שבת האחד טוב ואידך היפוכו כו'. איתא

שינויי נוסחאות

1. הוספה: ש"מ דטעם כל שהוא נמי יא"ב (פד).
- [ה] א. הוספה: ויש צוה סוד גדול לרמוז על העטרה ר"ל לפי שצנעל הכיח מוציא כל ילאות הכיח בלשון דיבור, העולם אומרים להקב"ה היושב בשמים שהוא מוציא מן הקרקע זה הלחם ומפני זה מגביה מעט, עכ"ל (גד).
- ב. הוספה: וקיים הנרבה, והינה שמי הככרות על השלחן, וחפס ככר העליון² וצנעל נעשר אלצנעותיו. כילד עושה היה מניח ח' אלצנעות ידיו על הפת³... (2. 5. 6). עיין לעיל עמ' שני סימן ל"ב⁴ (ג). ג. ונחול הככר האחד — נט כותב⁵, אינו אמת (פא בגדיון). ד. מלוח שיעור חמיכת הנציעה (ג). ה. ונתן כן למסוכין (ד). ו. אם הומיר (2. 6). ז. פי' שעשה חמיכת בלוע המוציא כ"כ גדול שדי לו [לכלל הסעודה (ג)].
- [ו] א. חייבין לאכול (2. 6). דטענין... (ג). ב. מולייא (שכט). מולייא (2. 5. 6). שקורין פסטידא (1—6. שכט).
- [ז] א. אם כנדו שנת כהוגן (3). איך הכינו לעורך שנת (שכט). ב. והשני מלאך של חבלה (גד). ואחד רע (6).
6. כנ"ל בס"י חתצא: דכך מקובלני דהמברך אינו צריך לשחות מלא לוגמיו אלא קימעא.
7. צ"ל בפ' יום הכיפורים יומא עג, ב (וכן הוא ברבנ"ה שם).
- [ח] 1. מלה זו לא ברורה.
2. כדעת הגה"מ והכל בו ראה בד"מ סי' רעד.
3. ההמשך נמצא לפנינו בהלי' סעודה ושם יבואר.
4. עניני ברכת המוציא בהלי' ההגדה סי' לא-ב.
5. הוא מה"ר שמעון.
6. כ"כ בשם רבינו הא"ר סי' קסו ס"ק ה, ובמקור חיים שם ס"א (בקיצור הלכות), ובמג"א שם ס"ק י, ובשכנה"ג בהגהות על הטור סי' קסו אות ב, ובס' יוסף אומץ סי' קו.
7. בא"ר שם ס"ק ב ביאר דדעת רבינו מיראים דס"ל דפחות מחצי זית לאו כלום הוא.
8. שבת קיז, ב.
9. כן נפסק בשו"ע סי' רעד סעיף ב וברמ"א סי' קסו סעיף א.
- [ו] 1. כ"כ בשם רבינו הרמ"א בס"י רמב והוסיף הרמ"א "ולא ראיתי לחוש לזה". אולם בספר יוסף אומץ סי' תריג כתב דהמנהג באשכנז לאכול מולייא, ומה שכתב הרמ"א הוא מנהג פולין. וכ"כ בסידור בית יעקב דהמדרקין נוהגין לאכול מולייא, וכן נהג אביו החכם צבי. וכ"כ בשכנה"ג שם אות ג דבמקומו נהגו לאכול.
- [ז] 1. שבת קיט, ב.

במדרשי דהם ב' אחד לכרך ואידך וחבירו יענה אמן [ח] אמר מהרי"ל ועדיין לא עברה קבל שבת. אמר מהרי"ל מן כשיוצאין מבתי המוכר יין שידעונו יעשו בן בלייל שב ארץ יגיד שם האי [ט] מהרי"ל סג"ל

א. או שכט. ג. הוספה: למנחה (3. גר). ה. וז יקלל הרע ואידך יענה ל [ח] א. "ועדיין לא עברי בליקוטי מהרי"ל ויילל חלן יתפלל מנחה אח"כ" (1). שכט. ה. הוספה: והיו

2. ל.מ. וראה מג"א ריש ושם ביד אפרים. 3. בבתי"ז זה הובא שו משרית מהרי"ל. 4. לכאורה מאדים אינו בשינויי נוסחאות אות ג ג [ח] 1. ר"ל רהוא לא ע קיבל עליו שבת, וכ"ו החדשות סי' יח ד. ורז ובפר"כ סי' קנג ובשו"ע בהלי' מהר"ש עמ' 193 סי 2. המהרי"ו לכאורה אי הקהל, ואעפ"כ נאסר בו הציבור לענין מלאכה, רז ובבה"ל בסוף הסימן בו לבאר דהמהרי"ו איירי שאינו רוצה לקבל עליו ו הוי קיבל עליו שבת ו וראה בהערה הבאה. 3. אי איירי כשלא ענה